

VOORWOORD

ANTOON PIRA, ARABISCH VOCHT EN ANDERE INDIANENVERHALEN

Antoon Pira is een bekende figuur in de historiografie van de Vlaamse beweging en de Eerste Wereldoorlog van de laatste halve eeuw. Hij wordt opgevoerd als een volksmenner die in de loopgraven aan de IJzer grote invloed had op de soldaten en hen vanuit zijn pacifistische overtuiging aanzette tot desertie. Sommige auteurs schreven dat hij van Joodse origine was, anderen dat hij een aanhanger was van Lenin en geïnspireerd door de Russische Oktoberrevolutie. Edi Clijsters en Bert Govaerts, die beiden de laatste jaren al mooie stukken maakten voor WT, bundelen hun krachten om op zoek te gaan naar de ware Pira. Het eindbeeld is ontluisterend. Van de mythe Pira blijft nog weinig overeind.

Dat Pira überhaupt tot een mythe kon uitgroeien, kwam door de gebeurtenissen in de laatste maanden van de oorlog. Hij was toen als soldaat actief in sectoren waar soldaten deserterden, oorlogsmoe, of met een politieke bedoeling zoals de bekende ‘sublieme deserteurs’ die namens de leiding van de Frontbeweging over de linies trokken. De Militaire Veiligheid zocht naar opruiers en zo kwam Pira in het vizier. Hij had al langer een slechte reputatie doordat hij disciplinaire straffen opliep en ook wegens zijn persoonlijke levenswandel die niet strookte met de burgerlijke opvattingen. Pira leefde gescheiden van zijn vrouw met een ‘concubine’. Zijn reputatie verbeterde niet toen hij in 1918 het Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond oprichtte en als voorzitter van die radicaal-democratische organisatie een groep soldaten toesprak die op 11 juni 1918 weigerden de hen opgedragen karweien uit te voeren. Op 19 juli werd Pira gearresteerd op verdenking de leider te zijn van een grote defaitistische organisatie. Pas meer dan twee jaar later verscheen hij voor een militaire rechtbank. De auditeur eiste de doodstraf en verbond de zaak Pira met die van de Vlaamsgezinde seminarist Maurits Geerardyn die ook werd beschuldigd van onvaderlands defaitisme. De poging om zo de Frontbeweging te treffen, was gebaseerd op vooringenomen onderzoek en juridisch geklungel waarvan Pira het slachtoffer werd. De door Frans Van Cauwelaert verdedigde Geerardyn die ruime bekendheid genoot in Vlaamsgezinde middens werd vrijgesproken, Pira, bijgestaan door een pro deo-advocaat, kreeg zo jaar terwijl er geen bewijzen waren voor zijn defaitisme, laat staan dat hij tot desertie zou hebben aangespoord. Het vonnis werd in beroep bevestigd. Toen het militaire gerecht met het proces tegen Adiel Debeuckelaere in 1922 opnieuw probeerde de Frontbeweging te linken aan politiek geïnspireerde deserties – niet ten onrechte zoals we vandaag weten – kon de ‘ruwaard’ de schuld afschuiven op Pira. Daar werd de basis gelegd van een verhaal dat een halve eeuw later ontstond en waarin geschiedschrijvers Pira casten als een Joodse bolsjewiek. Dit indianenverhaal is nu definitief ontkracht. Ontluisterd is vooral het feit dat de auditeur de doodstraf vorderde zonder enig noemenswaardig bewijs en ook de wijze waarop de erfgenamen van de Frontbeweging Pira lieten vallen als een steen.

Indianenverhalen staan centraal in het artikel van WT-redacteur Kevin Absillis die zijn kruistocht verderzet om de luie vooroordelen ten aanzien van de Vlaamsgezinde romans uit de 19de eeuw bij te stellen. Eerder toonde hij aan dat de aan Hendrik Conscience toegeschreven vreemdelingenhaat en antisemitisme de toets van een kritische lezing van diens oeuvre niet doorstaat. Maar daarbij ging het uitsluitend over de representatie van vreemdelingen in romanruimtes die werden voorgesteld als Vlaams of Belgisch. Hoe komen vreemdelingen in verre exotische settings er vanaf? Absillis richt zijn onderzoek op het thema van wat we vandaag 'native Americans' noemen in romans van onder meer Judocus Frans De Hoon, August Snieders, Guido Gezelle en opnieuw Conscience die met *Het Goudland* de allereerste Vlaamse western schreef. De resultaten zijn heel wat genuanceerder dan sommige karikaturen willen laten geloven. Het beeld van de indiaan als 'nobele wilde' drijft boven en zijn weinig benijdenswaardige lot werd soms vergeleken met dat van de Vlaming.

De jonge Leuvense historicus Leendert Acke exploreert menukaarten als bron voor de geschiedenis van de Vlaamse beweging. In de lijn van het onderzoek naar alledaagse natievorming, kan de vraag gesteld worden of en hoe menukaarten bijdragen tot de creatie van Vlaanderen als een mentale ruimte. Het antwoord is genuanceerd. Op feesten van Vlaamsgezinde verenigingen en personen ontbreekt Vlaanderen niet als verwijzing naar de herkomst van gerechten of specifieke bereidingswijzen, maar referenties aan buitenlandse gerechten en de toonaangevende Franse keuken zijn evengoed frequent aanwezig. En hoewel Franse culinaire termen soms creatieve vertalingen kregen, bleef het Frans prominent aanwezig. Van Nederlands taalpurisme was – Guido Gezelle niet te na gesproken – nauwelijks sprake en er werd soms zelfs de draak mee gestoken. Zo dronken de gasten van een feest ter ere van de Gentse hoogleraar en Gezellekenner Frank Bauer 'Arabisch vocht' (moka) bij hun 'diepgekoelde bom' (bombe glacée).

Bruno De Wever, hoofdredacteur